

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ США

УДК 929

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.04.169-175>

Артем Кошелєв,
аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВПРОДОВЖ 1980-2016-х рр.

***Анотація.** У статті на основі сучасних досліджень доробку західноєвропейських та американських фахівців з розвитку біографічних студій продемонстровано зміни у підходах написання біографій впродовж 1980-2016 рр. Розглядаючи процеси трансформації цих досліджень у контексті змін інтелектуального клімату західноєвропейського та американського академічного середовища, автор демонструє шляхи, завдяки яким біографія із жанру популярно-розважальної літератури поступово займає важливе місце серед академічних досліджень. У статті акцентується увага на зв'язку між «біографічним поворотом» і кризою історичного нарративу, викликаною поширенням постмодерної нарративістської теорії історичного дискурсу.*

Необхідність переосмислення підходів до вивчення життєдіяльності особистостей, особливо відомих політичних та суспільних діячів, була викликана слабкою уявою професійних істориків про їхнє приватне життя та відсутністю чіткого інструментарію його дослідження. У зв'язку із цим переосмислення теоретичних основ біографічних розвідок актуалізується, а пошуки нових форм написання життєписів стали більш активними. статті демонструються приклади нових інструментів, які застосовують сучасні дослідники у спробі відійти від написання біографій за канонами ХІХ –початку ХХ століття, а також з'ясовуються причини таких змін. Однією з найважливіших новацій у цьому контексті стало застосування нових літературних технік у написанні життєписів, а також використання інтерв'ю та методів «усної історії» для їх створення.

***Ключові слова:** «біографічний поворот», біографічні студії, теорія та методологія, криза історичного нарративу*

Дослідження вчених США та Європи останніх трьох десятиліть демонструють якісні зміни у підходах до вивчення біографій особистостей. Ці зміни виявляють себе насамперед у формуванні нового теоретичного підґрунтя та методології написання біографічних досліджень, що вплинуло на їхній науковий статус і поступово перетворювало з популярно-розважальної літератури на науково-академічну.

Необхідність переосмислення підходів до вивчення життєдіяльності особистостей, особливо відомих політичних та суспільних діячів, була викликана слабкою уявою професійних істориків про їхнє приватне життя та відсутністю чіткого інструментарію його дослідження. Концентрація уваги винятково на результатах професійної діяльності людини, зображення її долі за джерелами офіційного походження, на думку сучасних західних дослідників, впливало на створення історичних міфів та вільних інтерпретацій певних історичних подій, а також ролі окремих особистостей в них. Ситуація почала змінюватися у 1980-х рр.

Поштовхом до цього стало переосмислення ролі А. Гітлера у подіях Другої світової війни та Голокосту і спроби певних дослідників, вільно інтерпретуючи факти життєдіяльності цього історичного персонажу, побудувати нову реальність минулого¹. Ця ситуація продемонструвала необхідність переосмислення підходів до вивчення історичних подій, особливо у тих випадках, коли вони безпосередньо сконцентровані на діяльності певної особистості. Це підштовхувало вчених із Європи та США зосереджуватись на біографічних дослідженнях, змінювати свої інтереси як професійних істориків і розпочинати вивчення життєдіяльності особистостей у ролі їх біографів. Цей процес увійшов в історію історичної науки під назвою «біографічний поворот».

В основу цієї статті покладені сучасні праці американських та європейських істориків, присвячені переосмисленню ролі біографічних досліджень в історичній науці, побудові їхнього теоретичного фундаменту та зв'язку із суміжними сферами гуманітаристики. Зокрема, автор спирається на дослідження Н. Гамільтона [1], [2], Дж. Міллера [3], Г. Лі [4], К. Хоуса [5], Б. де Хаан [6], К. Клейна [7], К. Роллісона [8] та ін. Роботи цих авторів об'єднує систематичний та комплексний підхід у зображенні наслідків біографічного повороту для теоретичного розвитку написання життєписів особистостей. Вони зазначають, що культурний і біографічний повороти та популяризація мікроісторії стали важливим каталізатором у формуванні сучасних біографічних студій. Мікроісторія та біографія здатні розширити, переосмислити і скорегувати наявні інтерпретації людської історії науковим шляхом.

Дослідження проблем теоретичного та методологічного обґрунтування біографічних досліджень у США і Західній Європі впродовж 1980-2016 рр. для української академічної спільноти актуалізується двома причинами: по-перше, досвід західних дослідників у цій площині демонструє певні напрямки руху сучасних біографічних робіт і змальовує історичний контекст їхнього розвитку, що доповнює вітчизняні досягнення у зазначеній сфері. По-друге, праці американських та європейських біографів впродовж 1980-2016 рр. отримали міцний теоретичний фундамент, на якому вони побудовані, і застосування досвіду цих досліджень розширює існуючі в Україні теоретичні та методологічні підґрунтя у сфері біографії.

Мета статті полягає у висвітленні сучасного стану розвитку теорії біографічних досліджень у західній Європі та США, а також ролі цих досліджень у розвитку сучасної гуманітаристики в цілому.

Відомий теоретик біографічних досліджень, автор масштабних біографій кількох американських президентів та фельдмаршала Монтгомері, Н. Гамільтон демонструє процес зміни ставлення до біографії впродовж друг. пол. ХХ століття та пояснює причини цієї тенденції [1]. Спираючись на роботи видатних біографів, літературознавців та істориків, він змалював ситуацію, в якій біографії не сприймалися як серйозні наукові роботи в академічному середовищі у довоєнний та післявоєнний період. Це було пов'язано із відсутністю теоретичних інструментів дослідження, а також тенденцією зображати "зразкові" життя в традиції

---

¹Мова йде про праці британського письменника Д. Ірвінга, який у своїх псевдоісторичних дослідженнях діяльності А. Гітлера, стверджував, що той не знав про Голокост, а на території концтабору Аушвіц ніколи не існувало газових камер. Згодом дослідження іншого британського історика Р. Еванса підтвердили, що Ірвінг маніпулював фактами і виривав певні твердження із контексту.

Вікторіанської епохи, що завжди супроводжувалось активною суб'єктивізацією таких розвідок. Представники академічного середовища стверджували в той час, що біографія не має критичної важливості, адже жоден біографічний доказ не може змінити або критично вплинути на оцінку історичної реальності. Ситуація почала змінюватися з 1980-их рр., коли дослідники почали зображати не лише зразкові аспекти життєвих досягнень, але й приватне життя людини в цілому. У 1980-х роках, коли історична наука почала піддаватися критиці (згадаємо "Лінгвістичний поворот"), біографічні дослідження, навпаки, отримують масштабну підтримку та важливість.

На початку 2000-х рр. жанр біографії знаходить ще один привід потрапити в поле зору академічного середовища західноєвропейської та американської гуманітаристики. Пов'язано це із процесами зміни у самосприйнятті людини, викликаними екзистенціальними проблемами у результаті розвитку сучасних природничих наук. Зростання громадської поінформованості з приводу досягнень генної інженерії та когнітивних наук призвело до сучасних спроб розширити рамки гуманітаристики використовуючи інтердисциплінарні зв'язки і підходи, і тим самим надати відповіді на нові екзистенціальні питання, з якими зіштовхнулося людство [7].

Біографічний метод, який може бути застосований у багатьох різних дисциплінах, передбачає, насамперед, вивчення історичної діяльності. Біографія завжди звертається до реального життя. З погляду епістемологічної перспективи, вона виступає як проблема співвідношення історичної фікції й реальності, критичного підходу до джерел та особистістю біографа. Це опосередковано впливає на позиції біографії щодо питання «структуралістських» мікроісторичних підходів та «індивідуалістських» мікроісторичних підходів у вивченні минулого. Але чи дійсно оцінка біографії з погляду історичної науки накладає обмеження у подальшому розвитку Біографічних студій? Б. де Хаан стверджує, що ні, адже саме біографії можуть відіграти важливу роль у роз'ясненні сучасної «кризи» історичного нарративу² та здійснити суттєвий публічний вплив завдяки критичним підходам, які вона пропонує для виходу із ситуації, яка склалась в результаті цієї «кризи» [6]. Адже, розвиток історичної науки у другій половині ХХ ст. призвів до втрати зв'язку між особистістю і реальністю минулого, надавши перевагу поясненням історичних процесів за допомогою соціальних або лінгвістичних структур. Відповідно, історія деперсоніфікувалася і втратила людське обличчя. Але в колах певних істориків приблизно з 1980-х рр. відбулося переосмислення цього стану речей. «Біографічний поворот» став наслідком усвідомлення того, що суттєва частина історії як з погляду минулої реальності, так і опису цієї реальності, складається із дій окремих особистостей. Відповідно, найкраще зрозуміти та пояснити роль особистості можна в рамках біографічного контексту та поза умовними структурами. Питання легітимізації біографії може бути вирішене шляхом ідентифікації персональних дій та участі особи у минулому і сучасному

---

²Мова йде про епістемологічні проблеми історичної науки, підняті в рамках постмодерної нарративістської теорії історичного дискурсу. Автором цієї теорії вважають американського історика та теоретика Х. Уайта, який у своїх працях обґрунтовував безумовну наявність суб'єктивного елементу у будь-якому історичному нарративі і стверджував про релятивний характер історичних робіт. Ця суб'єктивність визначена обранням однієї з літературних форм, яким історик надає перевагу перед безпосереднім створенням свого тексту і що, за твердженням Х. Уайта, є неминучим для будь-якого дослідника минулого [9], [10].

соціальному житті, й, відповідно, подолати мікро/макро та індивідуальні/структурні розмежування [6].

З 1980-х рр біографічні дослідження почали виступати як коригуючий фактор історичних праць, у яких до цього не приділялося належної уваги життю історичних акторів [1]. Біографічні дослідження, спираючись на міцний теоретичний фундамент, здатні змінювати картину минулого і коригувати наявні інтерпретації та бачення історичної реальності. Вплив суміжних галузей гуманітарних наук, зокрема літератури, почав визначати напрямок розвитку біографічних досліджень і пропонувати нові техніки їхнього написання. Біографи почали використовувати ретроспекцію, передчуття (провіщення), винаходити оповідачів у своїх дослідженнях, демонструвати різні точки зору. Деякі автори припинили розпочинати дослідження своїх героїв з дати їхнього народження, як це робилося раніше, у класичних життєписах. Наприклад, Г. Лі точкою початкового відліку написання біографії одного зі своїх героїв взяла його смерть [4]. Таким чином, літературні нововведення трансформували жанр біографії, а дослідники почали використовувати інструменти письменників, що відобразилося на формі і підходах до написання життєписів. Н. Гамільтон зазначає, що, безумовно, це не усунуло на другий план класичні, традиційні біографії, так само, як постмодерні романи не знищили детективи або шпигунські трилери. Але вони додали в арсенал біографічних досліджень прояв винахідливості у формі та підходах, а роботи стали більш критичними до героїв дослідження [1].

Окрім цього, «нові» біографи почали використовувати інструментарій, якого класичні історики уникали як чогось нижчого їхнього почуття гідності. насамперед, мова йде про збір інформації за допомогою інтерв'ю. Популярність своєї біографії фельдмаршала Монтгомері Н. Гамільтон пов'язує із використанням великого масиву інформації, отриманої завдяки інтерв'ю або «усній історії». Дослідник зазначає, що незважаючи на те, що «усна історія» протягом довгого часу була викинута на узбіччя академічної науки більшістю університетських викладачів, він, як журналіст у минулому, розумів необхідність взяти інтерв'ю у ветеранів, які ще залишалися живими, для вивчення біографії Монтгомері. Це трансформувало його підходи до написання і додало глибини та внутрішнього розуміння як складного характеру особистості маршала, так і ослабленої британської армії. За визнанням самого Н. Гамільтона, використання усної історії разом із ґрунтовними архівними дослідженнями склали основу написаної ним біографії [1]. Тим не менш, у біографії, як і у будь-якому іншому історичному дослідженні, особистість біографа не може бути повністю абстрагована від тексту, який він створює. У зв'язку із цим варто звернути увагу на те, що біограф проживає два життя під час написання біографії. Перше - це сукупність різноманіття побоювань і непорозумінь (неправильних уявлень), вагань та перепетій, які супроводжують життя героя і з якими працює дослідник, збираючи інформацію. Друге - це те, що з'являється на папері і утворює сюжет та композицію. Саме в цьому другому існуванні біограф з'являється як субстанція, як певна причина у побудові картини життя та її контексту [11].

Таким чином ми можемо стверджувати, що останні десятиліття демонструють глибинне теоретичне переосмислення біографістики у західноєвропейській та американській історичній науці. Це пов'язано із кількома викликами, з якими вона зіштовхнулася протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

По-перше, криза історичного наративу призвела до появи нових теорій, які залишили різні методологічні нашарування в інструментарії дисципліни. «Лінгвістичний» поворот та структуралізм розмили роль людини в історичних процесах і поставили її у залежність від суспільних або текстуальних детермінант. Зважаючи на це, у професійному середовищі істориків зародився інтерес до переосмислення ролі особистості в суспільно-історичних процесах, а бажання поставити під сумнів залежність волі людини від зовнішніх факторів почало відроджувати жанр біографічних досліджень в історієписанні. Також поштовх теоретичним розмірковуванням у сфері біографістики надав глобальний розвиток природничих та точних наук, який призвів до переосмислення ролі та значення окремої особистості в історичному процесі.

По-друге, трансформація теорії та методології біографічних досліджень у західноєвропейському і американському академічному середовищі характеризується запозиченням нових літературних технік написання життєписів, які дозволили відійти від шаблонного зображення долі особистості. Літературні нововведення трансформували жанр біографії, а дослідники почали використовувати інструменти письменників, що відобразилося на формі і підходах у написанні життєписів.

Окрім нових літературних технік сучасні біографи почали використовувати досягнення «усної історії» та залучати інформацію про героїв своїх досліджень, отриману в інтерв'ю. Це дозволило не лише наблизити особистість до реального життя і відійти від зразковості у змалюванні людської долі, але й переосмислити певні епізоди історії. Біографія почала сприйматися як своєрідний коректив усталених поглядів на певні епізоди історичної реальності, а переосмислення власного теоретичного підґрунтя робить біографічні дослідження все більш популярними серед академічних спільнот США та Західної Європи.

Література

1. Hamilton N. Biography as corrective / N. Hamilton // The biographical turn. Lives in history. – Routledge Taylor & Francis Group. London and New York, 2017 [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.
2. Hamilton N. Biography: A Brief History / N. Hamilton. – Cambridge, MA/London: Harvard University Press, 2009. – 360 p.
3. Miller J. A historical appreciation of the biographical turn / J. Miller // Biography and the Black Atlantic. - Philadelphia: University of Pennsylvania press, 2014. – P. 19-47.
4. Lee H. Biography: A Very Short Introduction / H. Lee. – Oxford University Press, 2009. – 185 p.
5. Howes C. What are we turning from. Research and ideology in biography and life writing. / C. Howes // The biographical turn. – Routledge Taylor & Francis Group. London and New York, 2017. [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.
6. De Haan B. Personalized history: on biofiction, source criticism and the critical value of biography / B. de Haan // The biographical turn. Lives in history. – Routledge Taylor & Francis Group. London and New York, 2017. [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.
7. Klein C. Biography as a concept of thought: On the premises of biographical research and narrative. / C. Klein // The biographical turn. Lives in history. – Routledge Taylor & Francis Group. London and New York, 2017. [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.

8. Rollyson C. Liberationfromlowdarkspace. Biographybesideandbeyondtheacademy. / C. Rollyson // *The biographical turn. Lives in history.* - Routledge Taylor & Francis Group. London and New York, 2017. [Electronic Resource] – Mode of Access:<https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY>(last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.

9. WhiteH. Introduction: tropology, discourse, and the modes of human consciousness / H.White// *Tropics of discourse.Essays in cultural criticism.* - The Johns Hopkins university press Baltimore and London, 1978. – P. 1-27.

10. Уайт Х. Метаистория. Историческое воображение в Европе XIX века. / Х.Уайт. [Пер. з англ. под ред. Е.Г.Трубиной, В.В.Харитоновой] - Екатеринбург: изд-во Урал. ун-та, 2002. – 528 с.

11. SchiffS. Theduallivesofthebiographer. / S.Schiff //The New York Times, 26 November, 2012. [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/11/24/the-dual-lives-of-the-biographer/> (last Access: September 30, 2017). – Title from the Screen.

Sources

1. HAMILTON, N. (2017) Biography as corrective. *The biographical turn. Lives in history* [Online] – Available from: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (Accessed: September 30, 2017).

2. HAMILTON, N. (2009) *Biography: A Brief History.* Cambridge, MA/London: Harvard University Press.

3. MILLER, J. (2014) A historical appreciation of the biographical turn. *Biography and the Black Atlantic.* Philadelphia: University of Pennsylvania press, p. 19-47.

4. LEE, H. (2009) *Biography: A Very Short Introduction.* Oxford University Press.

5. HOWES, C. (2017) What are we turning from. Research and ideology in biography and life writing. *The biographical turn. Lives in history.*[Online] – Available from: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (Accessed: September 30, 2017).

6. DE HAAN, B. (2017) Personalized history: on biofiction, source criticism and the critical value of biography. *The biographical turn. Lives in history.*[Online] – Available from: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (Accessed: September 30, 2017).

7. KLEIN, C. (2017) Biography as a concept of thought: On the premises of biographical research and narrative. *The biographical turn. Lives in history.* [Online] – Available from: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY> (Accessed: September 30, 2017).

8. ROLLYSON, C. (2017) Liberationfromlowdarkspace. Biographybesideandbeyondtheacademy. *The biographical turn. Lives in history.* [Online] – Available from: <https://read.amazon.com/?asin=B01M68GKFY>(Accessed: September 30, 2017).

9. WHITE,H. (1978) Introduction: tropology, discourse, and the modes of human consciousness. *Tropics of discourse.Essays in cultural criticism.* Baltimore and London: The Johns Hopkins university press, p. 1-27.

10. УАЙТ,Х (2002). Метаистория. Историческое воображение в Европе XIX века. Екатеринбург: Издател’ствоУрал’ского университета.

11. SCHIFF,S. (2012) Theduallivesofthebiographer. *The New York Times*, 26 November, 2012. [Online] – Available from: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/11/24/the-dual-lives-of-the-biographer/> (Accessed: September 30, 2017).

Надійшла до редколегії 02.08.2017

Artem Kosheliev, Graduate Student of the Department of Modern and Contemporary History of Foreign Countries, Faculty of History, Kyiv National Taras Shevchenko University

TRANSFORMATION OF THE THEORY AND METHODOLOGY OF BIOGRAPHICAL STUDIES IN THE AMERICAN AND WESTERN EUROPIAN ACADEMIC ENVIRONMENT DURING 1980-2016

***Abstract.** In the article based on modern studies of biography development by Western European and American scholars are demonstrated the changes in the approaches to writing biographies during the 1980-2016. Considering the processes of transformation of these studies in the context of changes in the intellectual climate of the Western European and American academic environment, the author demonstrates the ways in which the biography occupied an important place among academic studies. Also the article focuses on the connection between the "biographical turn" and the crisis of the historical narrative, caused by the proliferation of the postmodern narrative theory of historical discourse.*

The need for the rethinking of approaches to the studies of individuals lives, especially prominent political and public figures, was due to the poor awareness of professional historians about their private life and the lack of clear tools for its study. In this regard, the rethinking of the theoretical foundations of biographical works is actualized and the search for new forms of writing biographies has become more active. This study demonstrates examples of new tools used by modern researchers in an attempt to move away from writing biographies in accordance of the patterns of the beginning of the 20th century as well as the reasons for such changes. One of the most important changes in this context was the application of new literary techniques in writing biographies, as well as the use of interviews and methods of oral history for their creation.

***Key words:** "biographical turn", biographical studies, theory and methodology, crisis of historical narrative*

УДК 94(73):17.035.3«20»

Тетяна Орлова,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ФАКТОР АМЕРИКАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У ПЕРЕМОЗІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

***Анотація.** У статті досліджуються впливи американського національного характеру на перебіг президентської кампанії 2016 року, здійснюється поєднання аналізу макро- і макрорівнів, тобто електорального й індивідуального. Дональд Трамп продемонстрував свою близькість до більшості виборців, апелював до американського характеру, спирався на певні його риси. Водночас національний характер виявився у його діяльності. Як свідчить історія, у кризових ситуаціях ті чи інші риси національного характеру можуть виходити на передній план, детермінуючи політичну поведінку людей. На теперішній момент Сполучені Штати Америки не уникли кризових явищ, що виявилось як в економіці, так і в ідентичності. Д.Трамп та його команда добре це відчули і використали у своїй передвиборчій роботі. Натомість їхні суперники недооцінили значення психологічної складової в реальному історичному процесі. Коментарі американських аналітиків із названої теми свідчать про відмінність поглядів «еліти» і*